

Benoît-Dominique de la Soujeole, *Paternités et fraternités spirituelles*, Éditions du Cerf, Paris 2021

Od chwili wydania przez papieża Franciszka encykliki *Fratelli tutti* (październik 2020 r.) zarówno zagadnienie jedności społecznej opartej na braterstwie, jak i samo braterstwo stały się przedmiotem wielu analiz i refleksji. Nie oznacza to jednak, że temat jest nowy w teologii i tradycji Kościoła. Istniał od dawna, choć nieco skryty. Właściwie bardziej rozważany i praktykowany był we wspólnotach zakonnych niż w życiu parafialnym Kościoła. Braterstwo rozumiane jako towarzyszenie drugiej osobie było (i jest) normalną ścieżką wprowadzania w życie duchowe i reguły zakonne. Czasem jednak łączy się ono także z posługą kapłańską i nabiera charakteru ojcowskiego. Jakie są sens i znaczenie, a także wzajemna relacja braterstwa i ojcostwa duchowego w życiu Kościoła i jego duszpasterstwie? Na takie pytania stara się odpowiedzieć Benoît-Dominique de la Soujeole OP w książce *Paternités et fraternités spirituelles*.

Książka składa się z sześciu rozdziałów i już sam tytuł orientuje rozważania autora. Nie chodzi bowiem o uzasadnianie istnienia braterstwa i ojcostwa, tylko o wykazanie, że istnieją one w Kościele przynajmniej w dwóch różnych formach. Zdaniem autora równowaga między nimi gwarantuje właściwą drogę rozwoju wspólnoty eklezjalnej, zachowując ją albo od zbytniego klerykalizmu (nadużywanie autorytetu kanoniczno-sakramentalnego), albo od zbytniej psychologizacji (zwłaszcza w dziedzinie kierownictwa duchowego).

We wspólnotcie Kościoła istnieją dwie formy ojcostwa duchowego (rozd. 1). Pierwsza, która wynika z ustanowienia przez Chrystusa w Kościele kapłaństwa służebnego, oraz druga, związana z kierownictwem duchowym usytuowanym na linii rodzicielstwa biologicznego: ojciec duchowy lub matka duchowa. Możliwość istnienia tej formy wynika z daru łaski, która jest udzielana określonej oso-

bie w łączności z jej zdolnościami osobistymi i niekoniecznie wiąże się z posługą sakramentalną (sprawowaniem sakramentów i przepowiadaniem słowa Bożego). W wypadku kapłanów ojcostwo duchowe jest możliwe na tyle, na ile posługa kapłańska służy przekazywaniu, pouczeniu i kierowaniu życiem w łasce.

Tak powszechnie rozumiane ojcostwo nie jest jednak umocowane w najważniejszych dokumentach Kościoła: dokumentach *Vaticanum II*, *Katechizmie* oraz adhortacji Jana Pawła II *Pastores dabo vobis* (rozdz. 2). Sobór, a później także *Katechizm*, niewiele uwagi przykładają do kwestii ojcostwa. Raczej bardziej podkreślają rangę braterstwa na linii kapłan–świecki oraz w perspektywie ogólnoludzkiej. Dokument Jana Pawła II również wyraźniej akcentuje kwestię braterstwa jako sposobu życia kapłana wobec wiernych. Wypełnia się ona w podwójnej perspektywie bycia: w Kościele i vis-à-vis Kościoła, co pozwala na ewentualne rozwijanie kwestii ich bycia ojcowskiego i braterskiego. Jak podkreśla francuski dominikanin, teksty Magisterium są skromne i wcale nie ukazują ojcostwa duchowego jako elementu nośnego dla powołania kapłańskiego. Najpierw dlatego, że kapłaństwo służebne wiąże się szczególnie z człowieczeństwem Chrystusa w wykonywaniu posługi zbawczej wobec ludzi. Tymczasem Chrystus nie jest nazywany ojcem wobec ludzi, lecz bratem. Syn Boży został posłany przez Ojca, aby wśród ludzi w Duchu Świętym ustanowić jedność braterską z ludźmi przez naturę (tajemnica wcielenia), a następnie jedność braterską w darze usynowienia (tajemnica odkupienia). Ponadto kapłaństwo służebne spełnia się wobec całej wspólnoty Kościoła, gdy kapłan działa albo *in persona Christi* albo *in nomine Ecclesiae*. Dodatkowo, jak zaznacza de la Soujeole, ojcostwo w przypadku kapłanów było rozwijane analogicznie jak ojcostwo w rodzinie. To ostatnie przeżywa swój kryzys we współczesnym społeczeństwie, a to pierwsze zostało zarzucone ze względu na niebezpieczeństwo klerykalizmu (autorytet przyznany przez święcenia) oraz posoborowe dowartościowanie roli świeckich w Kościele.

Powściągliwość Magisterium Kościoła wobec pojęć ojcostwa i braterstwa w stosunku do kapłanów nie oddaje całości obrazu. Istnieje bowiem takie ich znaczenie, ujęte w pismach św. Pawła, które zachowuje i umacnia sens ich bycia jako braci wobec wiernych i wobec siebie wzajemnie. Ten sens należy rozpatrywać w naturalnym, biologicznym znaczeniu słów ojcostwo i braterstwo (rozdz. 3). Ojcem jest ten, kto przekazuje życie dziecku i czyni to w sposób całkowity, poza siebie, poza własny byt i istnienie. Analogicznie ojcem duchowym może być nazwany ten, kto przekazuje innym życie łaski. W ten sposób realizuje autentyczne ojcostwo duchowe. Ten rodzaj ojcostwa jest partycypacją w ojcostwie samego Boga, ojcostwie właściwym i najpełniejszym. Braterstwo biologiczne wymaga z kolei obecności przynajmniej dwóch osób, które mają jednego ojca. W tej wzajemnej relacji zachodzi pewne podobieństwo i wzajemne odniesienie razem do rodziców i do siebie samych. Na pierwsze miejsce wysuwa się

tutaj równość: braterstwo opiera się na równości tych, którzy są braćmi i którzy w ten sam sposób otrzymali życie od swoich rodziców. Braterstwo duchowe pojmowane w ten sposób jest najbardziej podstawową jakością życia chrześcijańskiego i oznacza równość w wierze i chrzcie.

Ojcostwo wiąże się z przekazaniem życia (rozdz. 4). W wypadku życia w łasce należy wyraźnie odróżnić dar życia w łasce przychodzący jako dar przechodni i niezależny od kapłana, który spełnia wyłącznie funkcję instrumentalną, oraz taki dar, który jest przekazywany jako skutek osobistego wysiłku tego, który go udziela. Ojcostwo kapłanów spełnia się najpierw przez ich zadania kapłańskie, zwłaszcza przez przepowiadanie i składanie ofiary eucharystycznej. Takie ojcostwo nie jest pełne i całkowite, ponieważ zależy jako narzędzie od źródła łaski — Boga — i w ten sposób nie spełnia kryterium podstawowego — całkowitego daru własnego życia (zrodzenia z siebie). W ten sposób, zauważa autor, należy rozumieć ojcostwo kapłańskie jako zradzające nie synów, lecz braci (s. 57). Ojcostwo duchowe jest również realnym udzieleniem daru życia, które jedna osoba przekazuje innej jako swoje własne przez zrodzenie. W tym zrodzeniu udziela się również tego, co stanowi o jakości danej osoby i charakterze jej życia. Ten wymiar ojcostwa mieści się w domenie charyzmatów i bazuje na świętości życia osoby zradzającej oraz jej pewnym rozeznaniu przekazywanej rzeczywistości. Ojcostwo duchowe jest bardziej towarzyszeniem i współpracą z Duchem Świętym dla pewności rozeznania tego, co przeżywa osoba prowadzona przez kierownika duchowego. Dar kierowania duchowego zależy wyłącznie od Ducha Świętego i sprowadza się do umiejętności odczytywania znaków łaski w życiu prowadzonego człowieka. W ten sposób kierownik może wskazywać sposoby na indywidualną realizację świętości. Dar kierownictwa duchowego, czyli dar ojcostwa duchowego, nie jest z konieczności udzielony kapłanom, a więc nie wynika z faktu otrzymania sakramentu święceń.

W jaki sposób ojcostwo realizuje się w życiu kapłana lub kierownika duchowego (rozdz. 5)? Ojcostwo kapłańskie wymaga pokory i całkowitego poddania się Chrystusowi, aby doświadczyć Jego mocy, zwłaszcza w życiu Kościoła (sakramenty i przepowiadanie). Całkowita zależność od Chrystusa wynika z logiki zbawienia: Syn Boży stał się człowiekiem i w swoim człowieczeństwie stał się sługą. Przed wniebowstąpieniem zapewnia swych uczniów, że pozostanie z nimi aż do skończenia świata. Ta nowa obecność to już nie obecność cielesna, lecz obecność wieloraka, tak jak to wyraża *Vaticanum II* w *Konstytucji o liturgii*. Kapłan przez sakrament święceń staje się pośrednikiem między ludźmi a Chrystusem i ku Niemu powinien orientować ich i swoje działania. Ojcostwo duchowe skupia się na zasluchaniu w działanie Boga w życiu prowadzonej osoby i często korzysta z własnego doświadczenia według własnych uzdolnień i ograniczeń. W ten sposób ojcostwo duchowe wyraża się we wspólnym poszukiwaniu, przy pomocy drugiej osoby, sposobów na wypełnianie woli Bożej.

Autentyczne ojcostwo i braterstwo realizowane we wspólnocie Kościoła domagają się właściwego uporządkowania (rozdz. 6). Przede wszystkim ojcostwo w przypadku kapłanów najlepiej realizuje się przez posługę ministerialną, a dopiero później zmierza w kierunku przybrania innych form. Z tego powodu kapłan powinien odróżniać, kiedy wobec wiernych jest ojcem, a kiedy bratem. Najlepiej oddaje tę różnicę celebrowanie eucharystyczne: w liturgii słowa homilia jest przykładem działania ojcowskiego — kapłan poucza o sensie słowa Bożego z autorytetem wynikającym z sakramentu święceń. Jednakże wypowiedzianie *Credo* jest już działaniem wspólnym kapłana i świeckich w jednej wspólnocie Kościoła, i tu ukazuje się on jako brat w łączności z innymi. Kapłan sam dokonuje konsekracji postaci eucharystycznych i działa jako narzędzie na mocy sakramentu święceń. Jest to działanie typu ojcowskiego. Jednakże dalszą część modlitwy eucharystycznej jest działaniem w imieniu Kościoła i tu kapłan przemawia w imieniu wszystkich braci. Zasadniczy schemat posługi ministerialnej według de la Soujeole powinien być trójstopniowy: braterskie życie chrzcielne w jedność całego ludu Bożego; właściwe sprawowanie ojcostwa duchowego wynikającego ze święceń; życie braterskie we wspólnocie ludu Bożego. W ten sposób autor podkreśla, że właściwe ojcostwo duchowe wynika z braterskiego życia chrzcielnego, aby móc zradzać braterstwo eklezjalne.

Książka fryburskiego profesora jest interesującą refleksją na temat ojcostwa i braterstwa, które zostały przedstawione w perspektywie sakramentalnej i eklezjalnej. Z tej racji wpisuje się w aktualną tematykę badań teologicznych.

ks. dr hab. Tomasz Nawracała¹, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Summary

Fraternity and paternity are two concepts that have appeared frequently in recent documents of the Church's Teaching Office. They are meant to bring closer the complex structure of the relationships that exist between the individual members of the Church. Their spiritual understanding is based not on abstraction, but on the biological experience known to man. Paternity and fraternity are concepts related to family and social life, and when applied to religious space, they do not retain their universal and fundamental understanding. Fr Benoît-Dominique de la Soujeole OP's book is a theological reflection on the understanding of the concepts of paternity and fraternity and their implications for priests and spiritual directors.

¹ Rev. Tomasz Nawracała, prof. UAM, dr hab. — lecturer at the Faculty of Theology of Adam Mickiewicz University in Poznań; e-mail: ks.tomn@gmail.com.

Keywords

paternity, fraternity, Church, priest, spiritual director

Słowa kluczowe

ojcostwo, braterstwo, Kościół, kapłan, kierownik duchowy